

Beşinci mertebeden sonra ruhani vücudun altıncı mertebesi şu ayette beyan edilmiştir;

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

[1]

Yani beşinci mertebeyi geride bırakıp altıncı mertebeye çıkan müminler onlardır ki artık kendi namazlarını kendileri gözetliyorlar. Başka birisinin hatırlatmasına veya söylemesine muhtaç değiller. Allah ile olan ilişkileri öyle bir seviyeye gelmiştir ve Allah'ın yâdı[2] onlar için öylesine önemli ve öylesine hayati ve öylesine rahatlık veren hale gelmiştir ki; her anı her lahzayı bu yâdı korumak için harcarlar. Her saniyeleri Allah'ın yâdıyla geçer ve bir an bile O'nu anmadan geçirmek istemezler.

İnsan ancak kaybettiği takdirde öleceğini bildiği şeyin muhafazasını bu denli itina ve süreklilikle yapabilir. Su ve yiyecekte eser bulunmayan bir çölde yolculuk yapan ve daha yüzlerce kilometre yolu kalan kimse yiyecek ve içeceği bulunan bohçasını inanılmaz bir titizlikle muhafaza eder ve kendi canıyla aynı değeri verir. Çünkü zayi olduğu takdirde yüzde yüz ölümle karşılaşacağını bilir. İşte öyle bir yolcunun yemeğini muhafaza ettiği gibi namazlarını muhafaza edenler ve ister mal gitsin ister toplumdaki saygınlık; kim kızarsa kızsın namazlarına sımsıkı sarılanlar; zayi olma korkusuyla resmen sıkıntıdan ölenler, bir saniye için bile Allah'ın yâdından ayrılmak istemeyenler bu mertebededir. Onlar namazı ve İlahi yâdı hayatlarının direği olan gıda gözüyle görürler. Bu halet ancak Allah da kulu sevince mümkündür. O'nun sevgisini temsil eden bir kor kıvılcım böyle insanların kalbine nüzul eder ve ruhani vücudu için ruh mahiyetinde olup gerçek hayatı bahşeder. Bu ruh onların ruhani vücutları için hayattır; ışıktır. İşte o zaman Allah'ın yâdında gark olmaları artık tüm yapaylığını kaybeder. Tam tersine O Rab ki insanın cismani hayatını su ve ekmeğine bağlamıştır, sevdiği kullarının ruhani hayatını da kendi yâdının gıdasıyla bağlar. Bu sebeple böyle müminler bu ruhani gıdayı cismani gıdaya tercih ederler, üstün tutarlar ve kaybolmasından sürekli korkarlar; tedirgin olurlar. Bütün bunlar onların kalbine bir kıvılcım gibi inen ve İlahi sevgiyi temsil eden ruhun etkisidir. Öyle bir ruh ki kâmil bir İlahi aşkla mest eder ve bir anlık bile olsa O'ndan ayrılmayı ölüm gibi gösterir. Böylece O'nun için güle güle acı çekerler, musibetleri kucaklarlar ama hep yanı başında otururlar ve İlahi yâd ve namazlarının etrafında dolaşır dolaşır korurlar. Bu artık onlar için tabii bir amel haline gelir çünkü Allah sevgi dolu yâdını ki namaz sadece başka bir ismidir onlar için gerekli bir gıda haline getirmiştir ve kendi zati sevgisinin tecellisiyle onlara kalpleri fetheden bir lezzet bağışlamıştır. Bu sebeptendir ki böyleleri için İlahi yâd candan da değerli olur. Allah'ın zati sevgisi kıvılcım gibi

inen bir ruhtur ve onların namazlarını ve İlahi yâdlarını resmen gıda haline getirir. Böyleleri artık su ve ekmekle değil, İlahi yâdla yaşadıklarını bilirler, iyice anlarlar.

O sevgi dolu İlahi yâd ki adı namazdır gerçekten de onların gıdası oluverir. Onsuz yaşayamazlar. Hal böyle olunca namazlarını aynen uçsuz bucaksız suyu yiyeceği olmayan bir çölde yolculuk eden kimse gibi korurlar. Böyle birisi de elindeki üç beş ekmeğe canı gibi sarılır ve suluğundaki azıcık suya gözü gibi bakar. O mutlak bağışlayıcı insanın ruhani terakkisi için bu kadar ala bir mertebe dahi düşünmüştür; planlamıştır. Öyle bir mertebe ki aşk ve zati sevginin son mertebesidir ve doğrusu bu mertebede olan kimse için sevgi dolu İlahi yadı (ki şeriatın ıstılahına göre adı namazdır) gıdası yerine geçer. Öyle bir gıda ki birçok zaman cismani gıdayı da onun için feda etmeye kalkışır. Aynen bir balığın susuz yaşayamadığı gibi o da bu ruhani gıda olmadan yaşayamaz hale gelir. Allahtan uzak olan bir saniye bile ona ölüm gibi gelir ve ruhu her an her lahza İlahi mahkemesinde secdeye kapanmış olarak durur. Her tür konforu ve rahatı Allahtan bulur ve O'nun yâdından bir anlık bile olsa kopmayı kendi sonu olarak görür. Ve nasıl ki cismani dünyada ekmek vücuda tazelik ve göz kulak vs. gibi uzuvlara güç ve enerji veriyorsa aynı şekilde bu seviyede olan mümin için halis aşk ve zati sevginin coşkusuyla fıskıran İlahi yâd müminin ruhani kabiliyetlerini takviye eder. Gözü latif keşfler[3] görebilmeye istidat kazanır. Kulaklar Allah'ın kelamını duyacak hale gelirler ve dil o leziz ve ihtişamlı kelamı son derece net ve saf biçimde eda eder. Doğru çıkan ve doğruluğu gün gibi ortada olan rüyalar inanılmaz bir yoğunlukla gerçekleşir[4] ve Cenab-ı Hak'la olan tertemiz alakası yüzünden müjdeler veren rüyalardan nasip alır. Allah'ın sevgisinin su ve ekmek yerine geçtiği esas bu mertebede anlaşılır. Bu bambaşka yaratılış ruhani vücudun kalıbı hazırlanınca meydana gelir. İşte o zaman zati İlahi sevginin kıvılcımı olan o ruh bir anda müminin ruhani bedeninde zuhur eder ve İlahi güç ona beşeriyetin sınırlarının ötesini gezdirir. İşte ayetlerde "Halk-i-Ahır" (bambaşka bir yaratılış) diye bahsedilen mertebe budur. Bu mertebede ruh denilen Allah'ın zati sevgisinin kor kıvılcımı müminin kalbine iner ve onun her tür karanlıklarını, katışıklıklarını ve zayıflıklarını yok eder. Bu ruh zuhur eder etmez edna seviyede olan ruhani güzellik kemale erer ve ruhani vücudu bir zindelik kazanır. Pis hayatın etkileri tamamen yok olur ve mümin daha önce olmayan yeni bir ruhu resmen hisseder. Bu yeni ruh inanılmaz farklı bir huzur ve rahatlık verir ve İlahi sevgi bir fıskiye gibi kulluk denilen ağacı sular. Daha önce sıradan ve hafif olan ateş artık kıp kırmızı bir kor ateş haline gelir ve beşeri vücudunun tüm zarar verici meyillerini yakıp kalan salt temizliği Allah'ın emrine amade hale getirir. Bu ateş tüm uzuvlarını ele geçirir. İşte o zaman nasıl ki bir demir parçası ateşin içine konduğunda yavaş yavaş kıp kırmızı olup ateşe benzemeye başlar; aynı şekilde bu mertebede olan mümin de İlahi bir renk alır ve İlahi sıfatları ondan zuhur eder. O Allah değildir ama İlahi sevgi öyle bir şekilde içine sirayet eder ki zahiren İlahi renkleri sergilemeye başlar; hâlbuki derinliklerinde hala beşeri zayıflıklarını bir nebze taşıyor olur. Bu mertebede hayatını sürdürebilmesi için ekmek gibi İlahi yâdına muhtaç olur ve yaşayabilmek için su gibi Allah'a bağlı olur. Böyle mümin için rahatlatan serin rüzgar da Allah'tır ve bu mertebede olan kimse için Allah onun içine sirayet etmiştir; kalbinde taht kurmuştur demek doğrudur. İşte o zaman kendi ruhuyla değil İlahi ruhla görür, İlahi ruhla duyar,

İlahi ruhla konuşur, İlahi ruhla yürür ve İlahi ruhla düşmanına saldırır çünkü o artık kendi varlığını yok etmiştir ve İlahi ruh yok olma neticesinde oluşan cesede bir kez daha hayat verip canlandırmıştır. İşte Kuranı Kerimin ayeti o yeniden canlanmayı temsil eder;

ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ قَبْرِكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

[5]

Yukarıda bahsedilen ruhani vücudunun altıncı mertebesidir. Buna karşın cismani vücudunun altıncı mertebesi için de aynı ayet kullanılmıştır. Yani

خَلْقًا آخَرَ قَبْرِكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

. Anlamı da şudur ki belli bir şekil verip bir yere getirdikten sonra artık insana başka bir yaratılış verdik. Burada ayeti kerimede kullanılan “başka” kelimesindeki gaye şudur ki insan bu yeni yaratılışının anlayamayacağı seviyede olduğunu anlasın. Kalıp hazırlandıktan sonra ruhun inmesiyle elde edilen bu “başka yaratılış” insanın anlama ve kavrama kabiliyetlerinin ötesindedir. Hem cismani dünyada ve hem ruhani dünyada bahşedilen bu ruhların nihai sırrını çözmek imkansızdır. Tüm filozoflar bu konuda tamamen susmak zorunda kalmışlardır; nedir diye hayretler içinde kalmışlardır. Hiçbir cevap bulamayınca artık tahmin yürütmeye başlamışlardır; atıp tutmaya başlamışlardır. Birisi “ruh diye bir şey yoktur” derken diğeri “aslında var ve ezeli bir varlıktır; mahlûk değildir” der. Bu sebeple Allah (c.c.) anlatıyor ki ruh da aslında mahlûktur ama sizin anlama ve kavrama kabiliyetlerinizi aşmaktadır. Aynı şekilde nasıl ki cismani dünyada ruhun varlığı ve detayları konusunda filozoflar tamamen habersiz ve bilgisizlerse aynı şekilde ruhani dünyada mümine altıncı mertebede bahşedilen o ruhtan da habersizlerdir. Bu konuda da her ağızdan başka ses çıkmıştır. Bazıları bu ruh bahşedilen müminlere tapmaya başlayıp ezeli hatta Tanrının ta kendisi olduğunu sanmaya başlamışken diğerleri “bu kadar yüksek seviyeli insan olamaz” diye tamamen reddetmişlerdir.

Ama insan akli hiç tereddüt yaşamaksızın bunu anlayabilir ki insan yeryüzündeki tüm hayvanlar ve kuşlardan üstün olup bambaşka bir seviyededir; tüm mahlûkatlardan âlâdır. Allah onu tüm

mahlûkların başına getirmiştir, akıl vermiştir ve en önemlisi İlahi irfanı elde etmenin arzusunu kalbinde yerleştirmiştir ve böylece her ameliyle insanı sadece ve sadece İlahi aşk için yarattığını resmen davul zurnayla göstermiştir. Hal böyleyken insan bu seviyeye çıkabilmek için elinden gelen her şeyi yapınca Allah tarafından inen bir ruhun gücüyle tüm eksikliklerin de silindiğine neden inanmayalım. Zaten bu seviye

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

[6]

Ayetinde izah edilmiştir. İşte bu ayetin izah ettiği gibi insan bu seviyede süreklilik ve devam içerisinde huşu ve kulluk gösterir ve böylece Kur'anı Kerimde anlatılan yaratılışın ana gayesini yerine getirmiş olur.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

[7]

Yani sıradan insanları ve önemli insanları yaratmamızın tek gayesi ibadet etmeleridir.

Ama şu da doğrudur ki hiç ayrılmadan Cenabı Hakkın önünde boyun eğerek durabilmek zati aşk ve sevgi olmadan mümkün değildir. Burada sevgiden kastedilen tek taraflı sevgi değildir. Hem Yaratan hem yaratılanın birbiri için olan sevgi ve aşkı kastedilmiştir ve dışarıdan şimşek gibi çakan İlahi aşkın kıvılcımı varlığını yok ederek bir ceset haline gelmiş insanın içinden çıkan kıvılcımla birleşince beşeri noksanlıklarını yok eder ve ikisi birlikte ruhani vücudunu ele geçirirler. İşte ruhani vücudun beşinci mertebesinde riayet edilen tüm emanetler ve sözler ve haklar ancak bu altıncı mertebede kamil olarak riayet edilir. Aralarındaki fark sadece şudur ki beşinci mertebede insan sadece takva gerektirdiği için Allah ve mahlukatlarının haklarını öder ama bu altıncı mertebede Allah'a karşı hissettiği zati aşk yüzünden O'nun mahluklarına karşı da bir sempatiyle dolar. Bahşedilen bu yeni ruh yüzünden tüm vazifelerini artık tabii bir içtenlik ve doğal bir güzellikle eda eder. Bu mertebede cismani güzelliğine karşı gelen ruhani ve iç güzellik ona iyice nasip olur. Sebebi de şudur ki beşinci aşamadayken ruhani vücudu ancak İlahi aşkla meydana gelebilen ruhtan yoksundu ve dolayısıyla güzelliği de tam değildi. Ama bu yeni ruhla o güzellik de kemale erer. Doğrusu ruhsuz bir vücudun güzelliği ve zindeliği ruhu olan bir vücutla

aynı olamaz.

Anlattığımız gibi insanın yaratılışında iki farklı güzellik planlanmıştır; tasarlanmıştır. Birincisi Hüsni-Muamele denilen amel güzelliğidir ve tarifi de şudur ki insan her tür emanetleri ve sözleri ve hakları verirken en ince detayına kadar düşünsün ve mümkün merteye hiçbir hakkı ve hiçbir emaneti suistimal etmesin; atlanmasına izin vermesin. Allah'ın kelimesindeki Raun kelimesi gösterilen bu çok özel itina ve riayete işaret etmektedir. Aynı şekilde insandan mahlûkatların hakları ve emanetleri söz konusu olunca aynı titizliği ve itinayı göstermesi beklenir. Yani ister Allah'ın hakkı olsun, ister mahlûkun, takvayla adım atsin. Bu Hüsni-Muamele'dir ya da başka bir deyişle ruhani güzelliğidir ki ruhani yolculuğun beşinci mertebesinde ortaya çıkar ama henüz eksik ve sönük olur. Altıncı mertebeye artık ruh sahibi olduğu için bu güzellik tam bir ışıltıyla tüm parlaklığını gösterir. Unutmayın ki altıncı mertebeye verilen ruhtan kastedilen o İlahi sevginin kıvılcımıdır ki insanın aşk kıvılcımı üzerine şimşek gibi düşer ve tüm iç karanlıklarını yok ederek ruhani hayat verir. Kesin alametlerinden birisi Ruhül-Kudüs'ün sürekli ve ayrılmaz beraberliğidir.

İnsanın yaratılışında planlanan ve tasarlanan ikinci güzellik Hüsni-Büşra denilen cismani güzelliğidir. Bu güzelliklerin her ikisi her ne kadar cismani ve ruhani ilerlemenin beşinci aşamasında oluşsalar da esas zindelikleri ve canlılıkları ve ışıltıları ruh bahşedildikten sonra ortaya çıkar ve nasıl ki cismani bedeninin ruhu cismani kalıbı tam hazır olunca içinde zuhur ederse, aynı şekilde ruhani vücudunun ruhu da ruhani kalıbı müsait olunca kendisini gösterir. Bu ne zaman olur? O zaman ki, insan şeriatın tüm yükünü sırtlar ve bütün gücüyle hiç tereddüt etmeksizin Allah'ın koştığı sınırların içinde kalmaya çalışır. Şeriatın önerdiği antrenmanlarını sürekli yaptığı ve Allah'ın emirlerine her an kulak astığı için Allah'ın bu çok özel ilgisini çekmeye hak kazanır ve hepsinden ziyade kendi zati aşkı yüzünden kar gibi beyaz ve bal gibi tatlı olan Allah'ın zati sevgisini elde eder. Daha önce de anlattığımız gibi ruhani vücudun oluşumu namazdaki huşu haletlerinden başlar ve ruhani kalıbı tamamlanınca Allah tarafından gelen kıvılcım mahiyetindeki ruh verilince altıncı ve son seviyesine ulaşır ve daimi bir huzur bularak kemale erer ve tam cilvesini gösterir. Ama ruhani güzelliğini temsil eden bu Hüsni-Muamele cismani güzelliğin temsilcisi olan Hüsni-Büşra'dan çekiciliği ve cezp ediciliği açısından çok ama çok üstündür. Cismani güzellik olsa olsa bir veya iki kişinin gelip geçici aşkını çeker ve kendisi zaten zevale mahkûmdur. Çekiciliği de pek azdır. Oysaki Hüsni-Muamele denilen ruhani güzelliğin cezp ediciliği ve çekiciliği öyle kuvvetlidir ki bir âlemi yerinden kopartır; kendisine çeker. Yeryüzü ve göklerdeki her zerresi ona çekilir. Doğrusu duaların kabul olma felsefesi de bundan çıkıyor ve o da şudur ki İlahi aşkı temsil eden kıvılcım mahiyetindeki ruha sahip olan kimse çok zor veya normal şartlarda mümkün olmayan bir konu için dua ederse ve dua ederken resmen kendisini helak ederse, kendisi zatında ruhani güzelliğe sahip olduğu için Allah'ın izniyle duası neticesinde kainatın her zerresi ona çekilir ve muradını yerine getirmek için ne sebepler gerekiyorsa ortaya çıkmaya başlarlar. Hem Allah'ın pak kitabı ve hem tecrübe gayet açık bir şekilde gösteriyor ki kainatın her zerresi tabii ve doğal olarak bu ruhani güzelliğe doğru çekilme kabiliyetine sahiptir; doğrusu ona aşıktır. Bu sebeptendir ki duaları kâinatın her zerresini aynen bir mıknatısın demiri çektiği gibi çekme kabiliyetine sahiptir ve bu gerçekleşince hiçbir doğanın

kanununda yazmayan veya felsefe kitaplarında bulunmayan olaylar gerçekleşir. Evet; o çekme kuvveti tabiidir. O Mutlak kudret sahibinin sanatkâr eli âlemleri envaiçeşit zerrelerle şekil verdiği için her parçacığında bu çekiciliği yerleştirmiştir ve her zerre ruhani güzelliğin aşığıdır. Nitekim her saadet sahibi ve tertemiz ruh da böyledir. Sebebi de şudur ki o olağanüstü güzellik Cenabı Hakkın (c.c.) tecelli ettiği ve cilvesini gösterdiği yerdir. Kur'anı Kerimde boyun eğ emri bu güzellik için verilmişti;

أَسْجُدْ قَا لِأَدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ

[8]

“Adem’e boyun eğin” demiştik; iblisten başka hepsi boyun eğdi

Ve Doğrusu günümüzde bile birçok iblis sıfatlılar vardır ki bu güzelliği göremiyorlar. Ama buna rağmen bu güzellik inanılmaz şeyleri başarıyor.

Nuh’ta (a.s.) bu güzellik vardı ki Allah katında kabul gördü ve tüm muhalifleri gark edilerek helak edildi. Sonra Musa’da (a.s.) aynı güzelliği getirdi ve birkaç gün zorluk çektikten sonra Firavun’un gemilerini batırdı. Ve en sonunda da tüm peygamberlerin başı; hepsinden üstün olan baş tacımız Peygamber Efendimiz (sav) olağanüstü bir ruhani güzellikle zuhur etti. Onun getirdiği ruhani güzelliğini anlamak için şu ayet kâfidir;

دُنِيَ فَتَدَنِي فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ

[9]

Yani O peygamber Cenabı Hakka iyice yaklaştı ve sonra Mahluka döndü ve böylece her iki hakkı yani Allah’ın hakkını ve mahlukun hakkını vererek ruhani güzelliğinin her iki kolunu sergiledi. Böylece iki yayın uçlarını birleştiren orta çizgisi haline geldi. Çizerek anlatacak olursak aşağıdaki gibi bir hal aldı;

iki yayın ortak çizgisi peygamber efendimiz (sav)

Allah'ta bir şeyden başka bir şeyi fitretler bu güzelliği bile göremediler ve haklarında Kur'anı Kerim şunu

يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَمَزٌ فَرَادَهُمُ اللَّهُ مَرْضًا

عشق الهی سے منہ پر ولیاں ایہہ نشانی

آن ترک عجم چوں زبے عشق طرب کرد

فارت گریے کوفہ و بغداد و حلب کرد

صد لاله دُسنے بود بعد حسن شگفتہ

تا زان ہمہ را زیر قدم کرد و عجب کرد

Sayb Sadi de bu konuda çok uyan bir şiir yazmıştır ve o da şöyledir;

صورت گردیہائے چہیں رو صورت زریبا شیں

یا صورتے برکش چہیں یا توبہ کن صورت گری

لَعَلَّكَ بَاجِعٌ تَفْسَلُكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ-